

POROČILO O DELU ZDRAVIH ŠOL V ŠOLSLEM LETU 2004/2005

V šolskem letu 2004/2005 je bilo v slovensko mrežo zdravih šol vključenih 130 šolskih ustanov (100 osnovnih šol, 24 srednjih šol, 5 dijaških domov ter Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana).

Preglednice za načrtovanje in evalvacijo je poslalo 87 šol (66,9%). Dve šoli sta poslali opisna poročila, ki pa v analizo niso zajeta. Večina šol je poročala o obeh obdobjih (prvo traja od septembra do decembra, drugo pa od januarja do junija) in sicer so vodje šolskih timov izpolnile ločene preglednice za prvo in drugo polletje. Na šolah, ki so poslale preglednice le enkrat, je od začetka do konca šolskega leta potekala izvedba istih nalog. Nekaterim manjkajo evalvacije.

PODROČJA ANALIZE

1. Načrtovanje

Zanimala so nas naslednja področja načrtovanja:

- vsebine nalog, katerim ciljem Zdravih šol so šole dale poudarek
- kateri ciljni populaciji so bile dejavnosti namenjene
- kdo so bili izvajalci posamičnih nalog
- koliko časa so naloge trajale ter
- katerih metod so se izvajalci pri svojem delu posluževali.

2. Evalvacija

Na podlagi samoevalvacije smo ugotavljali, koliko so rezultati sledili zastavljenim ciljem, kakšno oceno so poročevalci dali določeni nalogi in podatek ali se je naloga (uspešno) zaključila in kako se bo nadaljevala (v nespremenjeni obliki, z določenimi spremembami ali pa bo prišlo do opustitve naloge...)

OBDELAVA PODATKOV

Podatke z ročno izpolnjenih tabelarnih preglednic smo kodirali in s pomočjo programa Microsoft Access 2000 vnesli v bazo podatkov. Obdelali smo jih s programom SPSS 11.0 za Windows.

METODA

Metoda beleženja in obdelave podatkov je enaka od šolskega leta 1992/93, ko je slovenska mreža zdravih šol bila vzpostavljena. Vse šole so izpolnile enotne obrazce. Vanje naj bi načeloma zabeležile vsako posamezno nalogo, ki so jo izvedle najprej za prvo in nato še za drugo polletno obdobje šolskega leta. Vodja tima vsake zdrave šole je ob tem navedel še, katero vsebinsko področje je vsaka naloga obsegala in komu je bila namenjena, ter kdo in koliko časa jo je izvajal, poročal pa je tudi o metodah za izvedbo nalog in časovnem obsegu in (ne)uspešnosti izvedbe. Pri zbiranju in analizi podatkov je torej šlo za kombinacijo kvantitativnega in pristopa in kvalitativnega samoocenjevanja.

REZULTATI Z INTERPRETACIJO

1. NAČRTOVANJE

Vsebina nalog

Zaradi primerljivosti več šolskih let, smo ohranili vse enake vsebinske kategorije kot v preteklosti.

Povprečno so šole letu 2004/2005 izpeljale od 1 do 31 različnih nalog. Ena šola je izvedla 1 nalogo in ena šola je izvedla 38 nalog. Povprečno so šole izpeljale med 9 in 10 nalog (9,4). Pri šolah, kjer so vsebinsko poročevalci isto nalogo prikazovali kot ločene samostojne dejavnosti, smo te združili v eno samo (na primer podpisovanje slovesne zaobljube je del izvedbe programa Spodbujajmo nekajenje in smo ju obravnavali kot vsebinsko enovito nalogo). Največ različnih nalog z eno samo vsebinsko iztočnico je, na primer, letos izvedla osnovna šola Mislinja, kjer so področje duševnega zdravja obravnavali s kar devetimi različnimi nalogami.

Skupno so vse ustanove vključene v Slovensko mrežo zdravih šol v šolskem letu 2004/2005 izvedle 820 nalog.

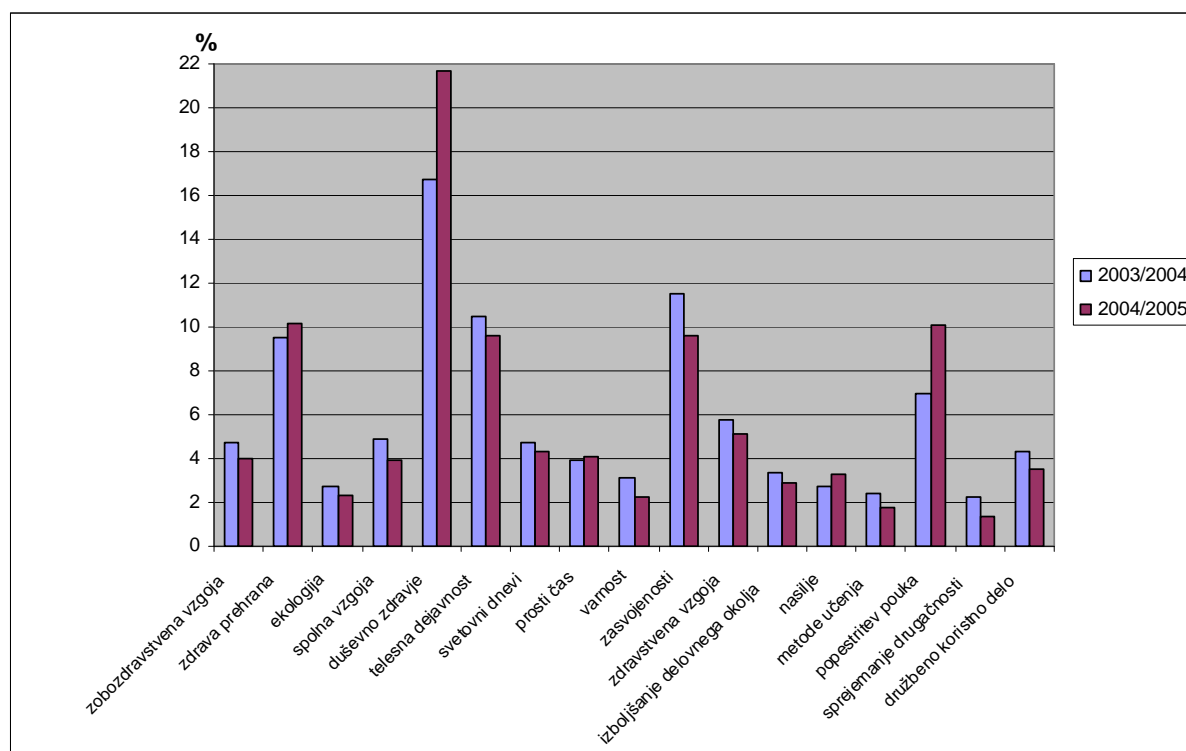
Največkrat so se šole lotevale nalog s področja duševnega zdravja (21,0%), zdrave prehrane (9,9%), popestritve pouka (9,8%) ter telesne aktivnosti in zasvojenosti (oboje 9,3%).

Nobena od ostalih vsebin ni bila izvedena tako pogosto, da bi preseгла 5,0% glede na vse izvedene naloge.

Osnovne šole so najpogosteje izvajale naloge s področja duševnega zdravja (21,0%), gibanja in zasvojenosti (oboje 9,7%), popestritve pouka (9,4%) in zdrave prehrane (8,8%).¹

Srednje šole so bile najbolj aktivne na področjih duševnega zdravja (20,9%), zdrave prehrane (15,1%), popestritve pouka (11,5%) in zasvojenosti (7,2%). Razen tega pa so pogosto izvajale še naloge za spolno vzgojo in obeleževale svetovne dneve povezane z zdravjem (oboje 6,5%).²

Tabela 1: Primerjava vsebin za šolsko leto 2003/04 in 2005/06

Že v preteklih šolskih letih je bil visok odstotek dejavnosti posvečenih duševnemu zdravju, v šolskem letu 2004/2005 pa je ta še vidno porasel. Razlog za to povečanje je dejstvo, da so šole v aktualnem obdobju izredno veliko truda in pozornosti namenile vsestranskemu izboljšanju medsebojnih odnosov in tesnejši povezanosti različnih socialnih okolij v življenju otrok in mladostnikov.

¹ Bolnišnična šola ter zavod za gluhe in naglušne iz Ljubljane sta prišteta med osnovne šole.

² K srednjim šolam so prišteti tudi dijaški domovi.

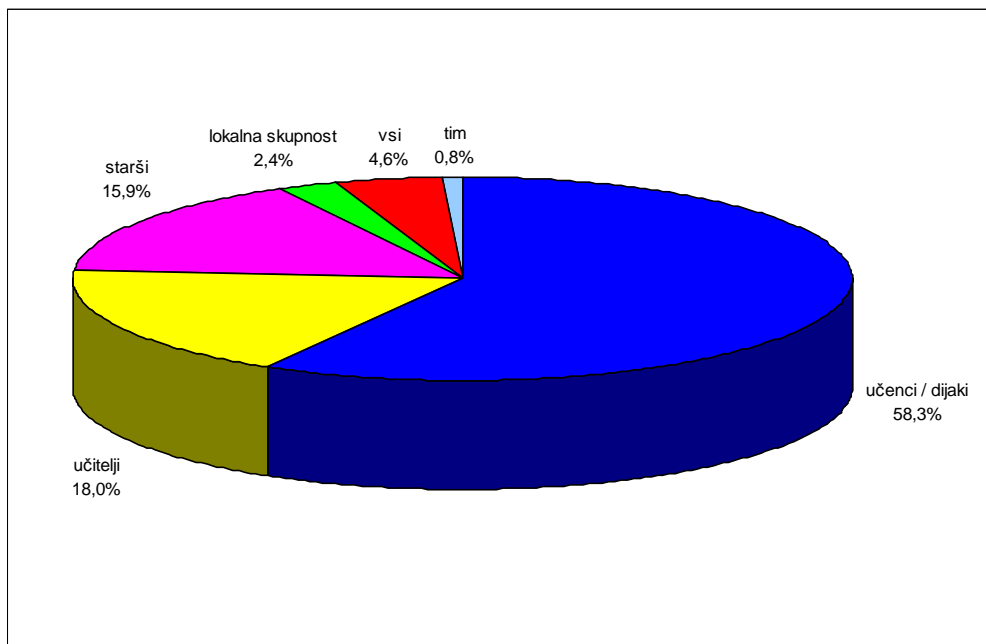
Cilji zdravih šol

Naloge so najpogosteje sledile naslednjim ciljem: aktivnemu podpiranju pozitivne samopodobe vseh učencev (17,0%), spodbujanju vseh učencev k različnim dejavnostim (16,1%), skrbi za vsestranski razvoj dobrih medsebojnih odnosov med učitelji in učenci, med učitelji ter med učenci (12,4%) in skrbi za razvoj povezav med šolo, domom in skupnostjo (10,9%).

Ciljna populacija

Tako v osnovnih kot tudi v srednjih šolah je bilo največ dejavnosti namenjenih učencem oziroma dijakom (58,3%), veliko pa so se posvečali tudi učiteljem (18,0%) in staršem (15,9%).

Tabela 2: ciljna populacija v šolskem letu 2004/ 2005

Skoraj vsaka dejavnost je imela več skupin ciljne populacije. Pri tem je bila posamična dejavnost namenjena 1,4 ciljnim populacijam. Vse vsebine so bile najpogosteje namenjene učencem ali dijakom, tem pa sledijo učitelji in starši.

Če analiziramo vsako ciljno skupino posebej pa ugotovimo, da so teme s področja duševnega zdravja najpogosteje izvajalci nalog pripravili tako za učence in dijake, kot tudi za njihove učitelje in starše, pa tudi za vse te ciljne skupine hkrati. Lokalna skupnost je za razliko od omenjenih štirih skupin največkrat udeležena v nalogah za popestritev pouka (prireditve ob zaključku šolskega leta ali za naj učence, tečaji smučanja in drsanja, spoznavanje gledališča, projekt iz babičine skrinje).

Tabela 3: Najpomembnejše vsebine po posameznih ciljnih skupinah za šolsko leto 2004/2005

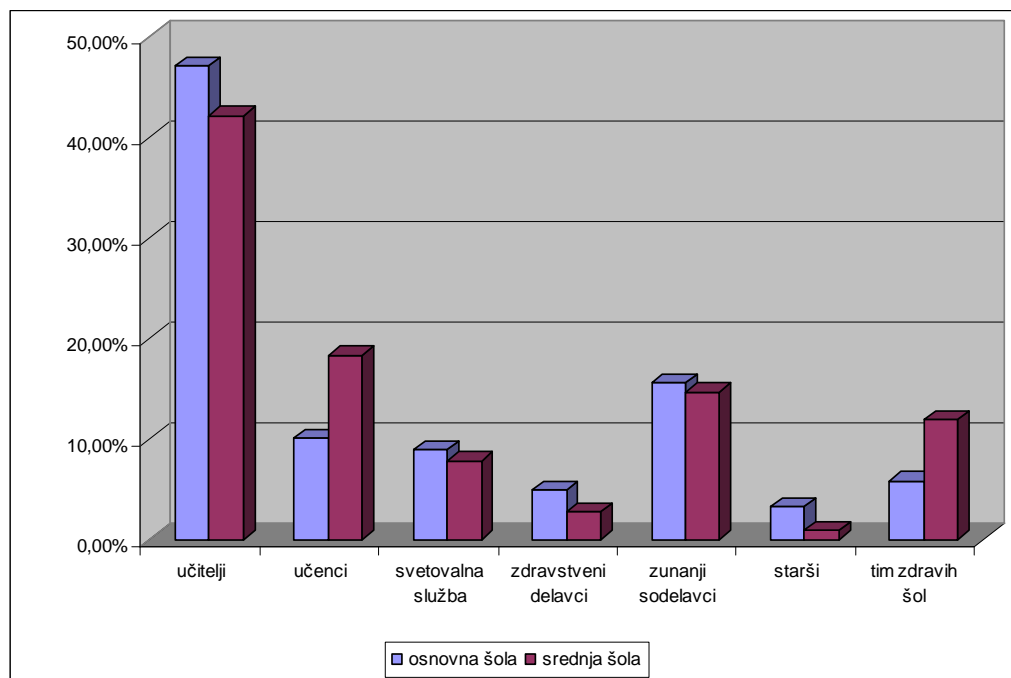
Rang	Učenci /dijaki	Učitelji	Starši	Lokalna skupnost
1	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Popestritev pouka
2	Zdrava prehrana	Telesna dejavnost	Popestritev pouka	Širitev idej
3	Popestritev pouka	Popestritev pouka	Zasvojenosti	Duševno zdravje
4	Zasvojenosti*	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana Telesna dejavnost*	Družbeno koristno delo
5	Zdravstvena vzgoja	Družbeno koristno delo		Telesna dejavnost Obeležitev svetovnih dni Izboljšanje delovnega okolja*

* vsebine imajo enak rang

1.4. Izvajalci

V 46,3% so bili izvajalci nalog učitelji, v 15,4% zunanji sodelavci, v 11,4% učenci /dijaki in v 8,7% šolska svetovalna služba. V osnovnih šolah so učenci bili izvajalci 10,1% nalog, v srednjih šolah, pa so dijaki sami izvajali kar 18,4% nalog (vrstniško izobraževanje, skrb za ostarele).

Tabela 4: Izvajalci v šolskem letu 2004/2005

Skoraj vsako nalogo kombinirano izvajajo različni strokovnjaki (povprečno je 1,8 različnih izvajalcev za eno nalogo).

Učitelji najpogosteje izvajajo teme s področja duševnega zdravja zdrave prehrane in popestritev pouka, učenci so v vlogi izvajalcev najpogosteje udeleženi pri popestritvi pouka skrbijo pa tudi za zdravo prehrano. Z zunanjimi sodelavci so se šole največkrat povezale zaradi skrbi za duševno zdravje in v primeru, ko so želele popestriti pouk, z zdravstvenimi delavci pa zato, da so ti prevzeli zobozdravstveno vzgojo oziroma skrb za ustno higieno in izvajali naloge pod temo zasvojenosti.

Tabela 5: Najpogostejše vsebine po posameznih izvajalcih

Rang	Učitelji	Učenci	Zunanji sodelavci	Zdravstvena služba
1	Duševno zdravje	Popestritev pouka	Duševno zdravje	Zobozdravstvena vzgoja
2	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana	Zasvojenosti	Zdravstvena vzgoja
3	Popestritev pouka*	Duševno zdravje	Telesna dejavnost	Zdrava prehrana
4	Zasvojenosti	Izboljšanje delovnega okolja	Spolna vzgoja	Spolna vzgoja
5	Prosti čas	Družbeno koristno delo*	Zdrava prehrana	Duševno zdravje*

Čas trajanja nalog

48,3% nalog je potekalo v obdobju celega leta, 18,7% nalog je bilo 1 do 3 dnevnih pri 18,6% nalogah pa je trajala od enega do treh mesecev.

V šolskem letu 2004/2005 so šole očitno izvedle številčno manj a bolj kompleksno zastavljenih nalog. Več kot polovica vseh nalog s področja duševnega zdravja, zdrave prehrane, pa tudi telesne dejavnosti je trajala vse šolsko leto. Tipično celoletne naloge sta bili tudi zobozdravstvena vzgoja in izboljšanje delovnega okolja. Večina dejavnosti za popestritev pouka je potekala v času od enega do treh mesecev.

1.6. Metode in oblike dela

V šolskem letu 2004/2005 so se izvajalci nalog najpogosteje posluževali praktičnega dela (18,0%), razgovorov (14,7%), delavnic (13,9%) ter demonstracij (10,4%) in predavanj (10,3%).

Tabela 6: Metode in oblike dela

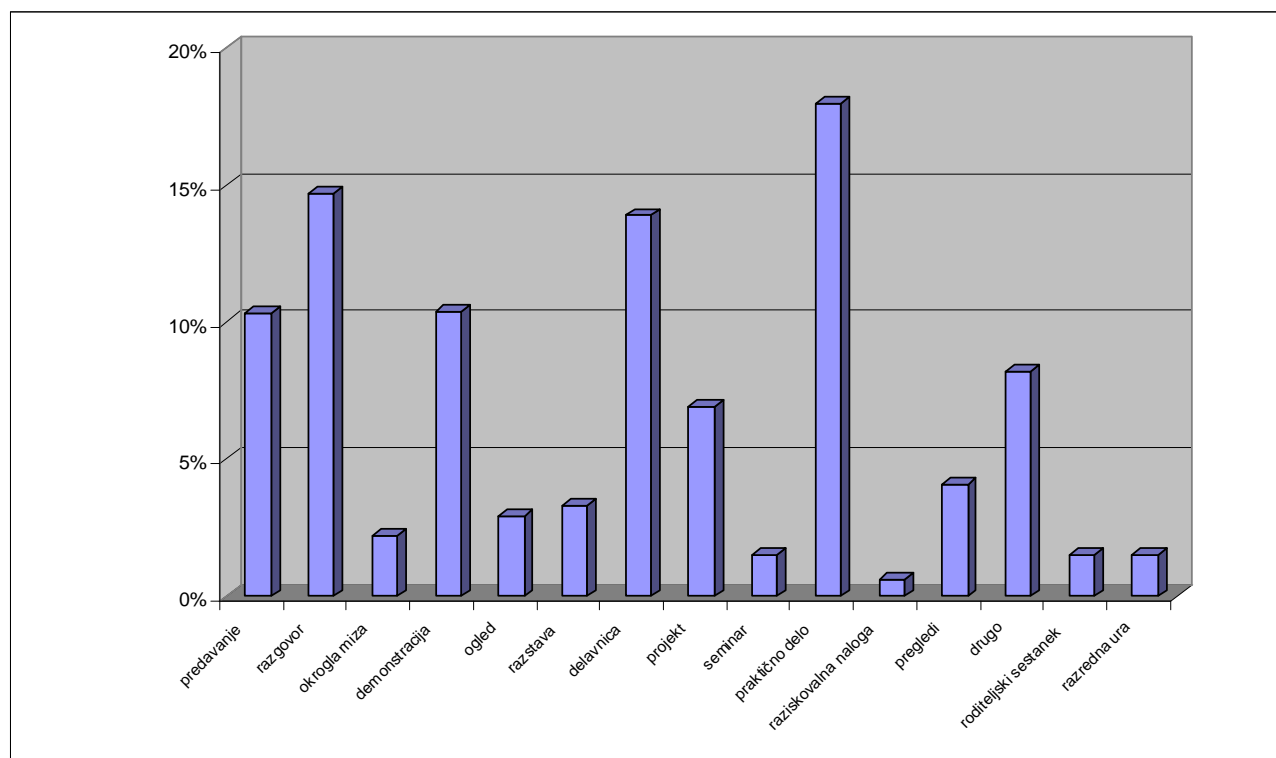

Tabela 7: Najpogostejše vsebine po posameznih metodah dela

Rang	Praktično delo	Razgovor	Delavnice	Demonstarcije
1	Telesna dejavnost	Duševno zdravje	Duševno zdravje	Telesna dejavnost
2	Popestritev pouka	Popestritev pouka	Popestritev pouka	Zdrava prehrana
3	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana	Zdrava prehrana	Zobozdravstvena vzgoja
4	Duševno zdravje	Zdravstvena vzgoja	Spolna vzgoja	Duševno zdravje
5	Zobozdravstvena vzgoja	Zobozdravstvena vzgoja	Zasvojenosti Preprečevanje nasilja	Zdravstvena vzgoja Popestritev pouka*

2. EVALVACIJA

2.1. Ocena uspešnosti izvedenih nalog

Končno oceno ima 82,3% vseh nalog.

Za večino nalog (74,9%) so poročevalci ocenili, da je bila zaključena uspešno (naloge, ki so prejele oceno 5 ali 4). 5,2% jih je bilo delno uspešnih in 1,1% neuspešnih (z oceno 1 ali 2). 1,1% nalog iz različnih razlogov sploh ni bilo izpeljanih ali pa niso bile zaključene.

2.2. Usmeritve za naprej

7,4% nalog, ki so jih šole v šolskem letu 2004/05 izvedle, je tudi že zaključenih, skoraj polovico nalog (48,3%) pa želijo šole nadaljevati (v naslednjem polletju ali šolskem letu). 16,3% nalog bodo delno spremenili ali dopolnili, pri 8,3% pa bodo znanja, ki si jih pridobili tekom izvajanja teh nalog, uporabili za druge naloge.

Če upoštevamo naloge, ki so prejele oceno in je zanje tudi opredeljeno, kako se bodo nadaljevale, potem lahko ugotovimo, da bodo kar 57,7% uspešnih nalog nadaljevali oziroma ponovili v naslednjem šolskem letu, 19,5% uspešnih nalog bodo nekoliko spremenili ali ustrezno dopolnili, pri 10,6% pa bodo znanje pridobljeno med izvajanjem naloge ustrezno uporabili pri podobnih projektih.

Kako je bilo z rdečo nitjo »Šola in starši – iskanje novih poti v sodelovanju«?

V šolskem letu 2004/2005 je rdeča nit Zdravih šol potekala pod geslom Šola in starši – iskanje novih poti v sodelovanju«. Tematsko je »prepletala« naloge s področij duševnega zdravja (32,3%), popestritev pouka (12,4%), zasvojenosti (7%) ter telesne aktivnosti in zdrave prehrane (oboje 6,5%). Starši so se vključili v izvedbo četrte vseh letnih nalog. Niso pa jih izvajali sami, temveč največkrat skupaj z učitelji (projekt jabolko in prehranska piramida, kostanjev piknik, taborniški krožek...), učenci (dan odprtih vrat, druženje ob rojstnem dnevu, novoletno rajanje, pustni karneval...), zunanji sodelavci (skrb za lokalno kulturno dediščino in čisto okolje pa tudi starostnike in zapuščene živali) in svetovalno službo (predavanja za starše o razvajanosti, samopodobi, zlorabi drog in roditeljski sestanki s socialnimi igrami, humanitarne akcije Rdečega križa).

Več kot polovico nalog povezanih z rdečo nitjo so na šolah izvajali celo leto. Skoraj četrtina (18,9%) aktivnosti s tovrstnimi vsebinami je trajala od 1 do 3 mesecev, približno toliko (17,4%) je bilo tudi tedenskih akcij.

Metode dela, ki so jih šole pri tem uporabljale, so bile predvsem aktivne in so zahtevale sodelovanje vseh vpletenih – tako izvajalcev, kot tudi tistih, ki so jim dejavnosti namenjene. Najpogosteje so izvajali delavnice (45,8%), izpeljali razgovore (36,8%) ali priredili tematska predavanja (31,8%).

Ko so šole ob zaključku šolskega leta pripravile evalvacijo, ocene niso prejele prav vse naloge povezane z rdečo nitjo »Šola in starši – iskanje novih poti v sodelovanju« (manjkajočih je 16,9 %). Med vsemi tistimi, ki so prejele oceno, pa so večinoma vse bile uspešne.

Z več kot polovico evalviranih nalog so šole želele nadaljevati tudi v prihodnjem šolskem letu, 17,4% so se jih odločili v prihodnje ustrezno dopolniti, 8,1% so jih zaključili pri 9,5% pa uporabiti znanje in izkušnje, ki so jih z izvedbo določene naloge pridobili prenesti na druge naloge.

V šolskem letu 2004/2005 so šole intenzivno gradile poglobljeno sodelovanje s starši in v tem času je prišlo do bistveno tesnejše naveze med šolskim in domačim okoljem učencev in dijakov. V prihodnjem šolskem letu bo kot logično nadaljevanje tovrstnih dejavnosti velik izziv in skupni laitmotiv vseh aktivnosti postala kvalitetna izraba prostega časa. Izven časovnega okvirja učnih obveznosti, je namreč vloga proaktivnih staršev pri ustvarjanju zdravega, zadovoljnega in uspešnega otroka izjemnega pomena.

Kako naprej?

Za Slovensko mrežo zdravih šol leto 2004 pomeni svojevrstno prelomnico, saj je dobila novo nacionalno koordinatorico. Ali to pomeni, da se bodo njene smernice in vizija spremenile, bo pokazal čas. Gotovo pa je najmanj, da je po 14 letih uspešno prerasla projektno obdobje in postala gibanje, ki se kljub svoji stabilnosti v svojem prostoru dnevno sooča tudi s premagovanjem ovir. Proces reformiranja osnovnega šolstva je izjemno intenziven, kompleksen in zahteven prehod slovenske osnovne šole iz osemletke v devetletko, ki ima tudi v finančnem smislu prednost pred vsemi drugimi aktivnostmi. Učitelji ga zaradi velikih delovnih obremenitev nemalokrat doživljajo kot utrujajočega in se sprašujejo, kdaj bodo ob dodatnih administrativnih obveznostih zopet imeli čas za pogovore z učenci. In kadar te velike »pretrese« spremljajo še organizacijske spremembe in prostorska stiska v šoli sami, je delo tam res težko. Kljub temu pa se učitelji z navdušenjem posvetijo vsaki najmanjši

nalogi, ki učencem in njihovim staršem predstavlja velik korak do bolj zdravega življenja. Ker učitelji večinoma ljubijo tisto, kar delajo in delajo tisto, kar ljubijo, so nemalokrat prostovoljno aktivni, hkrati pa še vedno uspešno premagujejo stiske in izgorevanje na delovnem mestu.

Naloge kot so Jabolko v šoli, Spodbujajmo nekajenje ali Fit klub se, kot to na primer, ugotavljajo na OŠ Starše, OŠ Šmarjeta in drugod, vsem zdijo že kar samoumevni del šolske prakse. So pa tudi lep dokaz, da prizadevanja zdravih šol podpirajo tudi njihovi stalni zunanji sodelavci. »*Dober glas seže v deveto vas*«, pravi star slovenski pregovor in gotovo velja za vse slovenske šole, ki so se vključile v kakršno koli obliko mednarodnega sodelovanja ter tako postale prepoznavne tudi izven Slovenije. Na OŠ Gustava Šiliha, kjer so se, na primer, vključili v projekt Comenius, v okviru katerega so v štajerski prestolnici gostili učitelje iz ... , učenci s te šole pa so obiskali Švedsko in teden dni preživeli v sosednji Avstriji...